

The Lived Experiences of Student Marriage: A Phenomenological Study

Zohreh Khalajinia¹, Mohammad Abbasi², Imaneh Khaki^{1*}

¹Department of Midwifery, Faculty of Nursing & Midwifery, Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran.

²Department of Nursing Education, Faculty of Nursing & Midwifery, Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran.

*Corresponding Author:
Imaneh khaki; Department of Midwifery, Faculty of Nursing & Midwifery, Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran.

Email:
imanehkhaki@yahoo.com

Received: 22 Jan, 2018

Accepted: 3 Apr, 2018

Abstract

Background and Objectives: In Iran, marriage is considered as one of the social and cultural issues of contemporary time, because problems, bottlenecks, and barriers in the way of young people, especially student population, have increased over the recent years. Therefore, understanding the experience of student marriage is required to provide appropriate information for discovering and investigating relevant and acceptable interventions. The present study aimed to explain the lived experiences of student marriage.

Methods: In this qualitative study with hermeneutic phenomenological approach, 12 students of Qom University of Medical Sciences, were selected for participation in the study using purposive sampling. Data were collected through deep semi-structured interviews, and then were analyzed by Diekelmann method (1989).

Results: After analysis of the data, the main theme appeared with 3 sub-themes. The main themes was "self-flourishing in the face of challenges", which consisted of sub-themes of evolution, stability, support, and challenges ahead.

Conclusion: According to the results of this study, marriage affects all aspects of student life and changes their lives. Student marriage is associated with challenges that prepare the ground for evolution. Marriage leads to self-flourishing in the students, which makes their lives meaningful and prepares the ground for progress in the path of life.

Keywords: Marriage; Students; Phenomenological; Qom, Iran.

تجربه زیسته ازدواج دانشجویی: مطالعه پدیدشناسی

زهره خلجی نیا^۱، محمد عباسی^۲، ایمانه خاکی^۱

چکیده

زمینه و هدف: در ایران، مسئله ازدواج از مسائل اجتماعی و فرهنگی زمان معاصر تلقی می‌شود؛ زیرا به نظر می‌رسد مشکلات، تنگناها و موانع بر سر راه جوانان، به ویژه قشر دانشجو در سال‌های اخیر افزایش یافته است. بنابراین، درک تجربه ازدواج دانشجویی، به منظور ارائه اطلاعات مناسب جهت کشف و بررسی مداخلات مربوطه و قابل قبول مورد نیاز است. مطالعه حاضر با هدف تبیین تجارب زیسته ازدواج دانشجویی انجام شد.

روش بررسی: در این مطالعه کیفی با رویکرد پدیدارشناسی هرمنیوتیک، ۱۲ دانشجوی دانشگاه علوم پزشکی قم برای شرکت در مطالعه با روش نمونه‌گیری مبتنی بر هدف انتخاب شدند. جهت جمع‌آوری داده‌ها، از مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساختاریافته استفاده گردید، سپس با روش Diekelmann (سال ۱۹۸۹) تجزیه و تحلیل شدند.

یافته‌ها: پس از تحلیل داده‌ها، درونمایه اصلی با ۳ درونمایه فرعی ظاهر شد. درونمایه اصلی «خودشکوفایی در بستری از چالش‌ها» بود که از درونمایه‌های فرعی تکامل، ثبات، حمایت و چالش‌های پیش‌رو تشکیل می‌شد.

نتیجه‌گیری: طبق نتایج این مطالعه، ازدواج همه جنبه‌های زندگی دانشجویان را تحت تأثیر قرار داده و زندگی آنان را متحول می‌کند. ازدواج دانشجویی با چالش‌هایی همراه است که زمینه را برای رسیدن به تکامل فراهم می‌سازد. دانشجویان با ازدواج به سمت خودشکوفایی رفته که این وضعیت به زندگی آنان معنا می‌بخشد و زمینه را برای پیشرفت در مسیر زندگی فراهم می‌کند.

کلیدواژه‌ها: ازدواج؛ دانشجویان؛ پدیدشناسی؛ قم، ایران.

گروه مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی قم، قم، ایران.

گروه آموزشی پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی قم، قم، ایران.

*نویسنده مسئول مکاتبات:

ایمانه خاکی؛ گروه مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی قم، قم، ایران.

آدرس پست الکترونیکی:

imanekhaki@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۹۶/۱۱/۲

تاریخ پذیرش: ۹۷/۱/۱۴

لطفاً به این مقاله به صورت زیر استناد نمایید:

Khalajinia Z, Abbasi M, Khaki I. The lived experiences of student marriage: A phenomenological study.

Qom Univ Med Sci J 2018;12(5):79-89. [Full Text in Persian]

مقدمه

در حقیقت بیش از نیمی از افراد مورد بررسی، با ازدواج دانشجویی موافق بوده‌اند (۷). مطالعه فتنی آشتیانی و همکاران نشان داد عوامل مؤثر بر ازدواج‌های موفق دانشجویان شامل: داشتن اعتماد به یکدیگر، روابط کلامی و غیرکلامی خوب مبتنی بر مراودت سالم، توافق بر سر مسائل اساسی زندگی؛ از قبیل تصمیم‌گیری شغلی، هدف‌های زندگی، تحصیلی، شیوه برخورد با فرزندان، مدت زمانی که با هم سپری می‌کنند، فعالیت‌های ایام فراغت، بچه‌دار شدن و روابط جنسی می‌باشد. برخی از عوامل شخصی خانوادگی و اجتماعی مؤثر بر سازگاری دانشجویان در زندگی نیز عبارتند از: نوع شغل همسر، طریقه آشنایی با همسر، شیوه حل مشکلات و محل مراجعه در زمان بروز اختلاف با یکدیگر (۸).

به نظر می‌رسد اگر مسئولین و برنامه‌ریزان در زمینه ازدواج جوانان براساس تجارب واقعی و زنده دانشجویان، آن‌هم به همان گونه که برای آنان در طول زندگی متأهلی روزمره رخ می‌دهد، همچنین از محدودیت‌ها، انتظارات، نیازهای واقعی پیش‌آمده پس از ازدواج، درک و فهم عمیق و واقعی داشته باشند، قادر خواهند بود تصمیمات، مداخلات و اقدامات خود را هرچه بیشتر مرتبط با واقعیات اتخاذ کرده و به‌طور مناسب به آنها جهت دهند، این درحالی است که براساس بررسی‌های به‌عمل‌آمده تاکنون در کشور به این مهم کمتر پرداخته شده است. مطالعه حاضر با هدف تبیین تجربه ازدواج دانشجویی انجام شد.

روش بررسی

این مطالعه کیفی با رویکرد پدیدارشناسی هرمنیوتیک، به‌عنوان یک مقوله فلسفی و یک روش تحقیق (به‌منظور درک پدیده‌ها از طریق تجارب انسانی) انجام شد (۹). جامعه پژوهش را تمامی دانشجویان متأهلی که حداقل ۲ سال از ازدواج و تحصیل آنها گذشته بود، همچنین سابقه اختلالات و بیماری‌های روانی مسجل نداشته و توانایی و امکان برقراری ارتباط مناسب را داشتند، تشکیل می‌دادند. انتخاب شرکت‌کنندگان به روش مبتنی بر هدف صورت گرفت و سعی گردید نمونه‌گیری با حداکثر تنوع انجام شود؛ لذا مشارکت‌کنندگان از نظر سن، جنس، رشته تحصیلی، مقطع تحصیلی، ترم تحصیلی و سکونت در خوابگاه تنوع داشتند.

ازدواج، مشکل‌ترین و پیچیده‌ترین وظیفه دوره بزرگسالی است. این رویداد مهم در عین حال به‌عنوان ساده‌ترین و عاشقانه‌ترین مرحله چرخه زندگی توصیف شده است. ازدواج وسیله انتقال به مرحله‌ای جدید از زندگی بوده که مستلزم شکل دادن اهداف، قواعد و ساختارهای خانوادگی متفاوتی است (۱). آرامش و آسایش، پیشرفت فردی و اجتماعی، تأمین نیازهای جنسی، بقای نسل و تأمین نیازهای روانی، از نتایج ازدواج بوده که پیامد آن سلامت فردی و اجتماعی است (۲). در دهه‌های اخیر، بی‌رغبتی به ازدواج، ازدواج در سنین بالا و یا ازدواج نکردن، افزایش چشمگیری در جوامع داشته است؛ در واقع، الگوهای ازدواج تغییر اساسی کرده‌اند (۳). کشورهایی که در مرحله گذر از سنت و ورود به مدرنیته هستند، با تغییرات اجتماعی و فرهنگی وسیعی در همه پدیده‌های اجتماعی، از جمله ازدواج و همسرگزینی مواجهند (۴). علاوه بر این، با توجه به زمینه‌های فرهنگی اجتماعی، دینی و سنتی حاکم در کشور، ازدواج ویژگی‌های خاص خود را دارد. براساس آخرین آمار منتشرشده از سوی سازمان ثبت احوال کشور، در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴، ثبت ازدواج ۲٪ کاهش داشته و این در حالی است که یک میلیون و ۲۰۰ هزار نفر در کشور، در گذر از سن ازدواج هستند (۵). موانع اصلی ازدواج از نظر جوانان را عواملی همچون ترس از مشکلات بعد از ازدواج، نداشتن شغل و ثبات شغلی، مشکل مسکن، عدم آشنایی قبل از ازدواج، وابستگی به خانواده، محدود شدن آزادی‌های فردی، آداب و رسوم دست‌وپاگیر، ضعف مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی، تهیه جهیزیه، عدم مسئولیت‌پذیری، نبود امکان پیشرفت پس از ازدواج، آزادنبودن در انتخاب همسر، ارضای نیاز جنسی خارج از چارچوب ازدواج، نداشتن اعتماد به جنس مخالف، ادامه تحصیل، ترس از ازدواج به دلیل تجربه‌های ناموفق دیگران و نداشتن کارت پایان خدمت تشکیل می‌دهند (۶). حرازی و همکاران در مطالعه خود نشان دادند مجردین، اساسی‌ترین مشکل ازدواج را عدم یافتن فرد مناسب با توجه به معیارهای خود می‌دانند، همچنین اکثریت آنها علت عدم ازدواج را نگرانی از افت تحصیلی ذکر کرده و در رابطه با ازدواج دوران دانشجویی، ۵۴/۴٪ موافق، ۲۴/۴٪ مخالف و ۱۹٪ نظری نداشته‌اند.

جهت دستیابی به صحت و اعتبار مطالعه، معیارهای ارائه شده توسط Lincoln و Guba (شامل: مقبولیت، اعتمادپذیری، انتقال‌پذیری و تصدیق‌پذیری) مورد توجه و استفاده قرار گرفت (۱۱). در همین راستا، با تأکید بر انتخاب بستر مناسب، منابع اطلاعاتی و مشارکت‌کنندگان واجد شرایط، مشارکت و تعامل نزدیک، دقیق و طولانی‌مدت، مکرر و مستمر، درگیر کردن مشارکت‌کنندگان در امر تفسیر، اتخاذ رویکرد تیمی با استفاده از نظرات جمعی تیم تحقیق، مراجعه مجدد به شرکت‌کنندگان و نیز بهره‌گیری از نظرات تأییدی افراد خارج از مطالعه، ولی مطلع و مشرف بر ابعاد مختلف پدیده تحت مطالعه، سعی گردید از صحت و اعتبار یافته‌های مطالعه اطمینان لازم حاصل شود. این مطالعه در کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی قم به تصویب رسید.

از شرکت‌کنندگان در مطالعه، رضایت کتبی آگاهانه گرفته شد و توضیحات لازم توسط پژوهشگر به داوطلبان شرکت در مطالعه ارائه گردید، همچنین به آنان اطمینان داده شد اطلاعات محرمانه باقی خواهد ماند.

یافته‌ها

میانگین سن مشارکت‌کنندگان، ۲۳/۷۵ سال و میانگین مدت ازدواجشان، ۳۳/۵ ماه برآورد شد. جنس، رشته و مقطع تحصیلی، شغل و تعداد فرزندان آنها نیز متغیر بود. درآمد مشارکت‌کنندگان بین صفر تا ۳ میلیون تومان متغیر و اکثر آنها کم‌درآمد یا بیکار بودند و معمولاً از سوی خانواده پشتیبانی می‌شدند. از میان ۱۲ مشارکت‌کننده، فقط ۵ نفر فرزند داشتند و دین تمام شرکت‌کنندگان اسلام بود. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان در جدول شماره ۱ آمده است.

ابزار گردآوری اطلاعات شامل مصاحبه عمیق و بدون ساختار بود. مصاحبه با یک سؤال محوری «راجع به خودتان از زمانی که متأهل شدید صحبت کنید» شروع و با سؤال ازدواج برای شما چه معنایی دارد؟ و یک روز از زندگی خود را در دوران تأهل برایم شرح دهید، ادامه یافت. سؤالات پیگیری جهت اخذ اطلاعات غنی‌تر و وارد شدن در عمق تجربیات آنها در مورد پدیده موردنظر نیز در حین مصاحبه پرسیده شد؛ به‌طور مثال ممکن است در این مورد بیشتر توضیح دهید؟ آیا منظورتان این بود؟ ممکن است مثالی در این زمینه بیاورید؟

در این مطالعه ۱۶ مصاحبه با ۱۲ دانشجوی متأهل صورت گرفت. مدت زمان مصاحبه از ۹۰-۴۰ دقیقه بود. داده‌ها با استفاده از روش Diekelmann و همکاران تجزیه و تحلیل شدند (۱۰). مبتنی بر این رویکرد بعد از انجام هر مصاحبه، ابتدا هر متن روی کاغذ نوشته می‌شد، سپس چندین بار مرور شده تا درک کلی از آن حاصل گردد. برای هر یک از متون مصاحبه، یک خلاصه تفسیری نوشته شد و نسبت به درک و استخراج معانی نهفته در آن اقدام گردید. در ضمن، یافتن موضوعات، تفاسیر و الگوها نیز شکل پیدا کردند. همان‌گونه که ذکر شد، معانی آشکار و ضمنی از متون مصاحبه استخراج شد که این معانی در حقیقت همان بیان ساده شرکت‌کننده نبود؛ بلکه فضای مصاحبه و چگونگی پاسخ فرد به سؤال‌ها را نیز دربرمی‌گرفت.

جهت تبیین، روشن‌سازی، طبقه‌بندی و رفع هرگونه عدم توافق و تناقضات موجود در تفاسیر، فرآیند برگشت به متون و یا مراجعه به شرکت‌کنندگان به‌طور مرتب و به‌صورت رفت‌وبرگشت مکرر ادامه یافت. در هر مرحله و با پیشرفت کار با ادغام خلاصه‌های تفسیری، تحلیل ترکیبی و کلی‌تر شکل گرفت تا مضامین و درونمایه‌های حاصل به بهترین نحو ممکن با هم ارتباط یابند.

جدول شماره ۱: متغیرهای جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان پژوهش

کد	سن	جنس	مدت ازدواج (ماه)	تعداد فرزندان	رشته تحصیلی	مقطع تحصیلی	شغل	وضعیت همسر
۱	۲۲	زن	۳۶	۰	پزشکی	دکتری	دانشجو	شاغل
۲	۲۳	زن	۴۲	۱	پزشکی	دکتری	دانشجو	شاغل
۳	۲۴	زن	۶۰	۱	دندانپزشکی	دکتری	دانشجو	شاغل
۴	۲۲	زن	۲۴	۰	بهداشت عمومی	کارشناسی	دانشجو	دانشجو
۵	۲۸	مرد	۴۸	۱	پرستاری	کارشناسی	شاغل	دانشجو
۶	۲۳	مر	۲۴	۰	پرستاری	کارشناسی	شاغل	شاغل
۷	۲۴	مرد	۲۶	۰	علوم آزمایشگاهی	کارشناسی	شاغل	دانشجو
۸	۲۵	زن	۲۵	۰	پرستاری	کارشناسی	شاغل	شاغل
۹	۲۰	زن	۲۴	۰	هوشبری	کارشناسی	دانشجو	شاغل
۱۰	۲۳	مرد	۲۴	۰	اطاق عمل	کارشناسی	دانشجو	شاغل
۱۱	۲۳	مرد	۳۰	۱	پرستاری	کارشناسی	شاغل	شاغل
۱۲	۲۸	مرد	۴۰	۱	پزشکی	دکتری	شاغل	خانه دار

جدول شماره ۲: درونمایه‌های فرعی و واحدهای معنایی تشکیل‌دهنده

واحد معنایی	درونمایه فرعی	درونمایه اصلی
برنامه‌ریزی	تکامل	خودشکوفایی در بستری از چالش‌ها
مسئولیت‌پذیری		
مدارا و سازگاری		
تعهد		
هدفدار شدن زندگی		
نظم و انضباط		
کسب اعتماد به نفس		
حمایت و توجه همسر	ثبات و حمایت	
کسب امنیت و آرامش		
حمایت خانواده		
رهایی از تنهایی و احساس تعلق		
استقلال و هویت‌یابی		
هزینه‌ها	چالش‌های پیش‌رو	
اشتغال		
مسکن		
فشار تحصیلی		

خودشکوفایی در بستری از چالش‌ها درونمایه‌ای است که معنای ازدواج دانشجویی را در بستر چالش‌ها به تصویر می‌کشد و نمودی از طلوع و روشنی است که ازدواج بر زندگی این دانشجویان سایه افکنده و خود شامل درونمایه‌هایی است که در ذیل همراه با نقل‌قول شرکت‌کنندگان ارائه می‌گردد.

۱- **تکامل:** یکی از درونمایه‌های فرعی مهم آشکارشده در این مطالعه «تکامل» بود و ازدواج دانشجویی قدم نهادن به سمت این تکامل است.

خودشکوفایی در بستری از چالش‌ها: ازدواج همه جنبه‌ها زندگی دانشجویان را تحت تأثیر قرار داده و زندگی آنان را متحول می‌کند. ازدواج دانشجویی با چالش‌هایی همراه بوده که زمینه را برای رسیدن به تکامل فراهم می‌سازد و در این میان، ثبات و حمایت در زندگی تجربه شده و دانشجویان با ازدواج به سمت خودشکوفایی قدم برمی‌دارند که این وضعیت به زندگی آنان معنا بخشیده و زمینه را برای پیشرفت در مسیر زندگی فراهم می‌کند.

با همسر در این مورد کنار آمدم». همچنین یکی از مشارکت‌کنندگان گفت: «ازدواج باعث شده که با مشکلات بهتر کنار بیام؛ چون به هر حال یک نفر در کنارم است که شناخت و درک خوبی از روحیاتم داره و در رویارویی با مشکلات به من انگیزه می‌دهد».

تعهد در ازدواج به معنای وفاداری، صداقت و اعتماد دوطرفه است. یکی از دانشجویان متأهل در این مورد بیان کرد: «من و همسر من نسبت به زندگی مشترکمان بی‌اعتنا و بی‌اهمیت نیستیم. ما ازدواجمان را بر پایه عشق، احترام، شرافت و علاقه دو سویه و خالصانه با یکدیگر آغاز کردیم، من و همسر من اعتقاد داریم که به یکدیگر وفادار بمانیم، صادق بوده و دروغ نگوئیم و به یکدیگر اعتماد داشته باشیم و چه در حضور یکدیگر چه در غیاب یکدیگر، در تمام مراحل ازدواجمون تا حالا به آن پایبند بوده‌ایم».

یکی از مواردی که اکثر دانشجویان متأهل اذعان داشتند هدف‌دار شدن زندگی بعد از ازدواج بود. یکی از مشارکت‌کنندگان گفت: «بعد از ازدواج زندگی برام معنای دیگری پیدا کرد، حالا می‌دونم از زندگی چی می‌خواهم و دنبال چی تو زندگی هستم».

مشارکت‌کننده دیگری گفت: «وقتی آدم ازدواج می‌کنه دیگه مسیرش مشخص می‌شه، از گیجی و سرگردونی درمیاد و می‌دونه که حالا باید نقش همسری و نقش مادری داشته باشه، حالا خودت تنها نیستی؛ بلکه زندگی تو در گرو زندگی دو نفر دیگه هم هست».

یکی از مواردی که اکثر دانشجویان متأهل بیان می‌کردند؛ نظم و انضباط بعد از ازدواج بود. یکی از دانشجویان متأهل در این مورد بیان کرد: «من معمولاً بعد از ازدواج هر چیز را از هر جا برمی‌دارم دوباره سر جایش می‌گذارم، این جور زحمت همسر من در کار خانه کمتر می‌شود، با توجه به اینکه هر دو دانشجو هستیم و زیاد وقت نداریم». دانشجوی دیگری می‌گوید: «با ازدواج دانشجویی، قدر وقت و زمان خود را می‌دانی و کمتر به کارهای حاشیه‌ای و بی‌ارزش می‌پردازی».

یکی از آثار ازدواج در دانشجویان کسب اعتماد به نفس بود. دانشجو متأهلی در این زمینه گفت: «از وقتی ازدواج کردم تو

ازدواج دانشجویی یک تجربه مثبت بوده که تسهیل‌کننده، سرعت‌دهنده و کاتالیزور تکامل انسان می‌باشد. برنامه‌ریزی، مسئولیت‌پذیری، تعهد، مدارا و سازگاری، نظم و انضباط، هدف‌دار شدن زندگی، کسب توانایی حل مسئله و کسب اعتماد به نفس، همگی مظاهر حرکت به سوی تکامل شخصیتی و روحی فرد، همچنین به تبع آن خودشکوفایی است. در این مطالعه، یکی از مواردی که از صحبت‌های اکثر شرکت‌کنندگان برداشت می‌شد، برنامه‌ریزی بود. یک مشارکت‌کننده در این مورد گفت: «زندگی متأهلی با مجردی فرق می‌کنه، تو متأهلی از قبل می‌دونی هر ساعتی چیکار می‌خواهی بکنی همینطوری ساعات نمی‌گذرونی؛ بلکه باید با همسرت، کلاسات و کارهایی که داری هماهنگ کنی، بالاخره از روز قبل می‌دونی فردا چیکارا باید بکنی تا از وقت بیشتر استفاده بشه»، مشارکت‌کننده دیگری گفت: «ازدواج در دوران دانشجویی به فعالیت‌های من جهت داد و به زبان خودمانی بگویم تکلیفم با خودم روشن شد».

دانشجویان متأهل در قبال همسر خود احساس مسئولیت می‌کردند. یکی از مشارکت‌کنندگان مذکر گفت: «تأمین زندگی خرج دارد باید به فکر تأمین هزینه‌های زندگی باشم، در زندگی مشترک نیاز به مقدمات اولیه هست (خونه، درآمد و هزینه‌های زندگی)، از وقتی متأهل شدم سر کار هم میرم تا بتونم مخارج زندگی رو در بیارم»، دانشجو متأهل خانمی می‌گفت: «تو خونه پدری هیچ کاری نمی‌کردم فقط درس می‌خوندم، اما حالا از شب قبل باید فکر ناهار و شام باشم و کارهای دخترم و شوهرمو انجام بدهم و همیشه نگران اینم کاری رو فراموش نکرده باشم، ازدواج یعنی باید بتونی از پس همسرداری و بچه‌داری بر بیایی، بتونی خودت رو با شرایط کار وفق بدی، از صبح پاشی بری سر کار تا ظهر و این کار روزانه رو حفظ کنی، از کافی شاپ و هر روز پارک رفتن قبل از ازدواج خبری نیست».

دانشجویان متأهل اذعان داشتند که بعد از ازدواج درک آنها از مسائل بیشتر شده و در این میان، سازگارتر شده‌اند و با مشکلات پیش‌آمده بهتر مدارا می‌کنند. یکی از مشارکت‌کنندگان گفت: «نمی‌تونم بگم تو زندگی با مشکلی روبرو نشدم، همسر من سیگار می‌کشد و هر چه تلاش کردم، نتونستم او را منصرف کنم و بجای دعوا راه انداختن و قهر کردن، زندگی رو به خودم و اون تلخ کنم؛

مشارکت‌کننده‌ای در این زمینه گفت: «اگر خانواده‌ام در ابتدا از من حمایت نمی‌کردند نمی‌تونستم ازدواج کنم؛ اولاً مسکن برام تهیه کردند، مخارج ازدواجمو دادند و حمایت عاطفی زیادی داشتم» و مشارکت‌کننده دیگری گفت: «حمایت خانواده‌ها به‌عنوان مهم‌ترین حمایت در ازدواج دانشجویی است و منظورم از حمایت صرفاً حمایت مالی نیست؛ بلکه خانواده‌ها باید از کسانی که تصمیم به ازدواج دانشجویی دارند حمایت روحی و عاطفی کنند، نه اینکه با توقعات مالی بی‌جا، سنگ جلو پایشان بیندازند».

تنهایی نوعی احساس تهی بودن، خلأ درونی و انزوا می‌باشد، و یکی از دستاوردهای ازدواج، رهایی از تنهایی و احساس تعلق است. در این زمینه یکی از مشارکت‌کنندگان گفت: «من همیشه احساس خلأ می‌کردم؛ حتی تو جمع که بودم احساس می‌کردم به کسی تعلق ندارم، حالا وقتی همسرم در کنارم به خودم می‌بالم که ما یک خانواده تشکیل دادیم».

استقلال و هویت‌یابی نیز یکی دیگر از دستاوردهای ازدواج بود. یکی از مشارکت‌کنندگان گفت: «تو خونه پدری کسی به‌نظر من توجه نمی‌کرد، اما تو زندگی خودم نظرم برا شوهرم مهمه، اگر کسی دعوتمون بکنه به‌عنوان یه خانواده دعوت می‌شیم».

۳- چالش‌های پیش‌رو: یکی از جنبه‌های مهم دیگر «خودشکوفایی در بستری از چالش‌ها» در دانشجویان متأهل، چالش‌های پیش‌رو بود. مشارکت‌کنندگان در این مطالعه به شرح چالش‌های ازدواج پرداختند. هزینه‌ها، اشتغال، مسکن و فشارتحصیلی، همگی مظاهر چالش‌های پیش‌رو هستند. هزینه‌های ازدواج و برگزاری جشن عروسی نیز یکی از اساسی‌ترین و در عین حال پراسترس‌ترین بخش بوده که فکر همه جوانان را به خود مشغول می‌کند. یکی از مشارکت‌کنندگان در این زمینه گفت: «بسیاری از دوستان و همکلاسی‌هایم تمایل به تشکیل خانواده دارند، اما چون درآمد ندارند نمی‌تونند هزینه‌های ازدواج را تأمین کنند و وقتی برای خواستگاری پا پیش می‌گذارند با جواب منفی خانواده‌ها روبه‌رو می‌شوند». مشارکت‌کننده دیگری گفت: «فشار اطرافیان برای برپایی مراسم عروسی و زیر یک سقف رفتن، یکی از مشکلات ازدواج دانشجویی است. خود من بعد از چندسال از ازدواجم هنوز دارم قسط هزینه‌های مراسم عروسیمو می‌دهم».

کارهام تو درسم موفق‌تر هستم هر کاری که می‌کنم موفق می‌شم، اصلاً حس بهتری دارم و فکر می‌کنم می‌تونم از پس هر کاری بریام». دانشجوی خانم دیگری گفت: «من قبل از ازدواج خیلی از ظاهرم خوشم نمی‌آمد تا جایی که می‌خواستم عمل بینی انجام بدهم، اما از وقتی ازدواج کردم همسرم خیلی منو امیدوار کرد از ظاهرم بیشتر خوشم میاد و دیگه به فکر عمل هم نیستم».

۲- ثبات و حمایت: یکی دیگر از جنبه‌های مهم «خودشکوفایی در بستری از چالش‌ها» در دانشجویان متأهل، ثبات و حمایت بود. می‌توان احساس ثبات و حمایت، به‌ویژه در زندگی را یکی از مهم‌ترین دستاوردهای ازدواج برای مشارکت‌کنندگان در این مطالعه ذکر کرد. حمایت و توجه همسر، کسب امنیت و آرامش، حمایت خانواده، رهایی از تنهایی، احساس تعلق، استقلال و هویت‌یابی، از جلوه‌های افزایش ثبات و حمایت در زندگی دانشجویان بود که در دوران تأهل آن را تجربه کرده بودند. افزایش ثبات و حمایت در زندگی دانشجویان متأهل، زمینه را برای خودشکوفایی فراهم می‌ساخت. تجربه ازدواج بسیاری از دانشجویان نیز همراه با حمایت و توجه همسر بود. ازدواج برای آنان فرصتی برای داشتن زندگی بهتر با حمایت و توجه بیشتر فراهم کرده بود. یکی از مشارکت‌کنندگان گفت: «وقتی نگران زندگی، کار و تحصیل، شوهرم آرامم می‌کنه، همیشه همراه من هست، توکارهای خونه کمکم می‌کنه، باهام حرف می‌زنه و نمی‌زاره غصه بخورم، بهم می‌گه من همیشه باهات هستم تو فقط غصه نخور، نگران نباش، وقتی مریض می‌شم از من مراقبت می‌کنه و کلی هوامو داره».

یکی از مهم‌ترین نیازهایی که بر اثر ازدواج تأمین می‌شود، نیاز به آرامش، احساس امنیت و آسودگی است. همسر موجب آرامش و امنیت خاطر است. یکی از مشارکت‌کنندگان گفت: «در اوایل جوانی احساس تنهایی، بیهودگی و نداشتن پناهگاه، انسان را فرا می‌گیرد و ازدواج و قرار گرفتن در کنار همسری شایسته و دلسوز می‌تواند این احساس را از بین ببرد و او را به آرامش روحی برساند. این احساس آرامش به ثبات فکری و روحی، وقار و احساس ارزشمند بودن می‌انجامد».

بسیاری از دانشجویان متأهل، حمایت خانواده را در شروع و تداوم ازدواج بسیار مهم بیان کردند.

Archive of SID

تا به حال به چندین بنگاه معاملات ملکی سرزده‌ایم، اما اجاره بها بسیار بالاست و اگر خانه‌ای نیز پیدا شود که بتوانیم از عهده اجاره آن برآیم یا بسیار نامناسب است یا در مناطق حاشیه‌ای است و اصلاً امکان زندگی در آن وجود ندارد. ای کاش مسئولان فکری به حال زوج‌های جوان کنند و با قراردادن ودیعه‌های مناسب، وام با اقساط کم و کم‌بهره به جوانان کمک کنند تا بتوانند ازدواج کرده و تشکیل زندگی دهند، وگرنه با این وضع گرانی و علی‌الخصوص اجاره مسکن، کمتر جوانی توان تشکیل زندگی را دارد».

یکی از چالش‌های دانشجویان متأهل، فشار تحصیلی بود. این افراد به‌عنوان یک دانشجو، وظایف و مسئولیت‌هایی علاوه بر نقش همسری نیز دارند. دانشجویی گفت: «با شروع ترم هر روز باید بریم کارآموزی بعدشم بعدازظهر هم کلاس بعد از کلاس هم باید برم سرکار، شب هم خسته میام خونه اصلاً وقت ندارم به همسرم برسم؛ حتی دخترمو نمی‌تونم ببرم مدرسه؛ حتی روزهایی می‌شه که نمی‌بینمش، وقت درس خوندن هم ندارم، خیلی از واحدهامو افتادم و مشروط شدم نه دانشجوی خوبی هستم نه همسر خوبی و نه پدر خوبی». دانشجوی دیگری می‌گفت: «مسئولین آموزش دانشکده و اساتید اصلاً منو درک نمی‌کنند، با من همون رفتاری می‌کنند که با دانشجو مجرد بدون دغدغه می‌کنند، همون انتظارات هم دارند واقعاً بریدم درس خوندن و کار کردن تو خونه و همسر و مادر بودن در کنار هم بسیار مشکل و طاقت‌فرسا هست».

بحث

پژوهش حاضر یک مطالعه پدیدارشناسی هرمنیوتیک، درخصوص تجربه ازدواج دانشجویی بود که بینش عمیقی در مورد تجربه ازدواج در دوران دانشجویی را فراهم کرد. الگوی تجربه‌شده ازدواج دانشجویی حاوی خودشکوفایی در بستری از چالش‌ها می‌باشد. ازدواج مرحله‌ای از زندگی است که همه جنبه‌های زندگی دانشجویان را تحت تأثیر قرار داده و زندگی آنان را متحول می‌کند. همچنین ازدواج موجب رشد و تکامل می‌شود. قرار گرفتن یک فرد در کنار فردی دیگر، بدین منظور است که مثل یک الگو کمک می‌کند تا تکامل درونی سریع‌تر و با صرف

یکی از چالش‌های جوانان در ازدواج دانشجویی، اشتغال بود. ترس از مشکلات مالی و نداشتن شغل ثابت نیز یکی از موانع ازدواج دانشجویی است. مسائل مالی و اشتغال، نقطه مشترک تمام صحبت‌های دانشجویان متأهل بود که تلخی و شیرینی ازدواج دانشجویی را چشیده‌اند. مشارکت‌کننده‌ای در این زمینه گفت: «مشکلات اقتصادی در ابتدای زندگی همه وجود دارد، اما در ازدواج‌های دانشجویی این مشکلات دو برابر می‌شود؛ زیرا باید طوری برنامه‌ریزی کنی که به درس و کار همزمان برسی و در عین حال زمانی را به خانواده اختصاص دهی». مشارکت‌کننده دیگری بیان کرد: «الان کار پیدا نمی‌شه، به‌خصوص که هم درستو تمام نکردی هم تمام وقت نمی‌تونی بری، بیکاریم و مجبوریم در شغلی که کاملاً غیرمرتبط با رشته تحصیلی‌مان است، مشغول به کار شویم آن هم با درآمد اندک که شاید بتوانیم از پس امرارمعاش برآیم».

یکی دیگر از دغدغه‌های دانشجویان متأهل، تأمین مسکن بود. یکی از مشارکت‌کنندگان گفت: «معضل مسکن، از اصلی‌ترین مشکلات جوانان هنگام ازدواج است؛ چراکه وقتی به خواستگاری میری، یکی از مهم‌ترین سؤالات درخصوص مسکن است و خیلی از دختر خانم‌ها هم حاضر نیستند با خانواده همسر در یک خانه زندگی کنند و همین امر و گرانی اجاره بهای مسکن موجب شده که ازدواج کم شود. منم اگر خونه پدریم نبود و همسرم رضایت نمی‌داد نمی‌تونستم ازدواج کنم، هم درآمد ندارم هم اجاره خونه خیلی گرون هست و از خوابگاه دانشجویی هم خبری نیست. فکر می‌کنم بیشتر دانشجویان که ازدواج نمی‌کنند به خاطر نداشتن مسکن است». دانشجوی مذکور دیگری گفت: «از وقتی ازدواج کردم چند تا خونه عوض کردم نه پول رهن دارم نه می‌تونم اجاره بدهم، خانواده هم جایی رو ندارن که بهم بدهند من موندم که چکار کنم ای کاش دولت تسهیلاتی برای دانشجویان متأهل فراهم می‌کرد تا بتونن بدون دغدغه مسکن، هم درس بخونند هم زندگی متأهلی داشته باشند». دانشجوی دیگری گفت: «من و همسرم در دوران دانشجویی با هم ازدواج کردیم و چند سال را در طبقه بالای منزل پدرم زندگی کردیم و الان که می‌خواهیم بچه‌دار شویم تصمیم گرفتیم در یک خانه جدا ساکن شویم، اما اجاره بهای مسکن آن‌قدر بالاست که فکر نمی‌کنم بتوانیم،

به آرامش و آسایش خاطر، پیمودن رشد، نیل به کمال انسانی و تقرب به ذات حق است. تردیدی نیست که از تنهایی به درآمدن، همسر و همراه شدن، خانواده مستقل تشکیل دادن، ارضای کشش‌های نفسانی، غرایز طبیعی و فرزندآوری می‌تواند از نتایج قهری ازدواج و بالطبع از مهم‌ترین عوامل مؤثر در آرامش روان آسایش فکر، جسم و احساس رضایتمندی درونی باشد (۱۷).

یکی از تجارب مهم دانشجویان، چالش‌های پیش‌رو است. این چالش‌ها مواردی چون هزینه‌ها، اشتغال، مسکن و فشار تحصیلی را دربرمی‌گیرد. دغدغه اشتغال، مسکن و تأمین هزینه‌های زندگی از یک‌طرف و دغدغه تحصیل از سوی دیگر، شیرینی ازدواج را برای دانشجویان تلخ کرده است. بسیاری از تحقیقات خارجی نشان داده‌اند نداشتن شغل و مشکل مسکن، مانع ازدواج دانشجویان است. در مطالعات متعدد داخلی نیز همین چالش‌ها در نتایج به دست آمده است، جوانان مشکلات اقتصادی را علت اصلی عدم ازدواج می‌دانند؛ به‌عنوان مثال در مطالعه‌ای، ۷۶/۱۳٪ دانشجویان تمایل به ازدواج داشتند، ولی نگران از آینده زندگی و مشکلات مالی، نامشخص بودن آینده شغلی - تحصیلی و محل سکونت بعد از ازدواج خود بودند که این در واقع، به‌طور معنی‌داری از سوی دانشجویان پسر بیشتر مطرح بود (۸). طبیعتاً در تحقیق خود نشان داد یکی از موانع مهم ازدواج جوانان، موانع اقتصادی بوده که مهم‌ترین شاخص آن نامشخص بودن آینده شغلی (به‌ویژه برای پسران)، بالابودن هزینه زندگی و نداشتن حداقل درآمد برای اداره زندگی است. این نتایج توسط محققین خارجی و داخلی نیز تأیید شده است. در مطالعه دیگری حدود ۹۰٪ جوانان معتقد بودند موقعیت ایده‌آل ازدواج برای پسران، بعد از اشتغال به کار و دارا بودن شرایط مالی مناسب به‌وجود می‌آید (۱۸). خجسته‌مهر و همکاران در پژوهش خود عنوان کردند، کاهش چشمگیر آمار ازدواج از تغییر در عوامل و فرصت‌های اقتصادی، چندان تأثیرپذیر نیست. گزارش‌های سازمان ثبت احوال کشور نیز نشان داد باوجود تمام تحولات و نوسانات اقتصادی سال‌های گذشته، میانگین سن ازدواج مردان نسبت به ۴۵ سال گذشته، فقط یک‌سال افزایش داشته، اما در ۵ سال اخیر بیشتر به‌دلیل تحولات فرهنگی، میزان تغییرات افزایش یافته است. ایده‌آل‌نگری برخی جوانان و مشروط کردن ازدواج خود

انرژی کمتری انجام پذیرد؛ بنابراین ازدواج تسهیل‌کننده، سرعت‌دهنده و کاتالیزور تکامل انسان است.

پیرساقی و همکاران نشان دادند زوجینی که ارتباط کارآمدی دارند، نسبت به خانواده و همسر خود بی‌اعتنا نیستند و آنها را در اولویت امور قرار داده و تعهد نسبت به خانواده را نیز پذیرفته‌اند. همچنین در ارتباط کارآمد، هریک از زوجین تکالیفی بر دوش یا به عبارتی دیگر، مسئولیت‌هایی برعهده دارند و پاسخگوی انجام این تکالیف هستند. در این مطالعه، زوجین برای زندگی خود برنامه و هدف مشخصی داشتند و فعالانه در پی دستیابی به اهداف خود بودند و به مرور زمان به بازبینی منظم اهداف خود پرداخته و در صورت لزوم به تنظیم مجدد آنها یا انتخاب اهداف جدید می‌پرداختند (۱۲). پژوهش‌ها در زمینه ارتباطات زناشویی نیز به نقش ویژگی‌های شخصیتی همچون مسئولیت‌پذیری و بخشش (۱۳، ۱۴)، تعهد و وفاداری به همسر (۱۵)، در شکل‌گیری درست ازدواج و موفقیت آن اشاره کرده‌اند. در مطالعه حاضر، یکی از مهم‌ترین دستاوردهای ازدواج، احساس ثبات و حمایت در زندگی بود. تجربه ازدواج بسیاری از دانشجویان همراه با حمایت و توجه همسر، کسب امنیت و آرامش، حمایت خانواده، رهایی از تنهایی، احساس تعلق، استقلال و هویت‌یابی بود. محققان نشان دادند، افراد متأهل بیشتر از مجردین احساس حمایت می‌کنند؛ حتی اگر این حمایت کم یا وجود نداشته باشد. وجود علاقه و دلبستگی در رابطه تأملی می‌تواند یک منبع اساسی حمایت اجتماعی را به‌وجود آورد (۱۶). پیرساقی و همکاران عنوان کردند همسران در مقابله با فشارها و مشکلات پیش‌روی زندگی از یکدیگر حمایت و پشتیبانی می‌کنند. آن‌ها در اموری چون مسائل خانوادگی، تحصیلی، اجتماعی و غیره همسران را از حمایت همه‌جانبه خود بهره‌مند ساخته و او را در فائق آمدن بر مسائل یاری می‌رسانند. به‌نظر می‌رسد برخورداری از تعاملات اجتماعی بیشتر و امید به حمایت‌های آنان در زمان‌های سختی، تأثیر مثبتی بر ارتباط همسران دارد. در همین راستا، نتایج نشان داد بین میزان حمایت اجتماعی و رضایت زناشویی رابطه وجود دارد (۱۲). مهم‌ترین اهداف ازدواج شامل: نیل به آرامش و سکون، تأمین نیازهای جنسی و بقای نسل، تکامل انسان، آرامش و امنیت اجتماعی است. در نظام الهی و فرهنگ قرآنی نیز هدف اصلی از ازدواج، رسیدن

ازدواج مرحله‌ای از زندگی است که همه جنبه‌های زندگی دانشجویان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. ازدواج کارکردهای مثبتی در زندگی دانشجویان داشته و زندگی آنان را متحول می‌کند. در سطح فردی، ازدواج نقش بسیار مهمی را ایفا می‌کند. ازدواج، سازنده و رشددهنده است و روح تعاون و احساس مسئولیت را برمی‌انگیزد. ازدواج، مایه آرامش فکری و روحی جوان، همچنین احساس شخصیت و اعتماد به نفس می‌شود و وی را از بی‌نظمی و ناامیدی می‌رهاند. از سوی دیگر، عواملی همچون نظم، برنامه‌ریزی و به دوش کشیدن تعهد، اداره یک زندگی مشترک، تأمین همسر، فرزندان و تربیت شایسته آنان، همگی مایه تکامل فرد می‌شود. ازدواج با میزان بالایی از حمایت و ثبات اجتماعی ادراک شده همراه است که می‌تواند از بروز بحران‌های روحی و روانی بکاهد؛ البته ازدواج علاوه بر آثار مثبت، چالش‌هایی را نیز دربردارد که حمایت‌های مادی و معنوی خانواده‌ها، مسئولین دانشگاه، سازمان، ارگان واحد و قوی متولی امور خانواده و ازدواج در کشور می‌تواند بار آن را کمتر و حس خوشایندی را برای دانشجویان متأهل فراهم کند.

تشکر و قدردانی

این مقاله نتیجه طرح تحقیقاتی مصوب دانشگاه علوم پزشکی قم (با کد ۹۵۷۱۷) می‌باشد. بدین وسیله بر خود لازم می‌دانیم از تمامی دانشجویان مشارکت‌کننده در این مطالعه که ما را در انجام این طرح یاری رساندند، همچنین معاونت محترم پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی قم جهت حمایت مالی تشکر و قدردانی کنیم.

به داشتن درآمد بالا و فراهم بودن همه امکانات، بحث نگرش فرهنگی به ازدواج را به میان می‌آورد که خود موجب پررنگ‌تر شدن مشکلات اقتصادی برای جوانان در آستانه ازدواج و بعد از ازدواج شده است (۱۹).

مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهد تأثیر متضاد، گاه متناقض ازدواج و تأهل بر روی موفقیت تحصیلی افراد است؛ به نحوی که برخی از مطالعات بر روی تأثیر مثبت ازدواج تأکید داشته و بعضی دیگر نیز بر تأثیر منفی ازدواج بر روی موفقیت‌های تحصیلی تأکید کرده‌اند. غنیمتی و مهدوی در مطالعه خود اذعان داشتند ازدواج منجر به موفقیت تحصیلی پسران می‌شود و زمینه افت تحصیلی دانشجویان دختر را فراهم می‌کند. این مسئله می‌تواند ناشی از صرف زمان بیشتر دختران برای رسیدگی به امور خانوادگی و پسران جهت اشتغال در خارج از منزل باشد که موجب افت تحصیلی می‌شود (۱۶).

با اینکه محدودیت خاصی در انجام این پژوهش وجود نداشت، باید گفت با توجه به محرمانه بودن اطلاعات شخصی و زوجی، برخی از شرکت‌کنندگان از ضبط مصاحبه نگران بودند. بر همین اساس، پژوهشگر جهت رفع این مشکل، ضمن اعتمادسازی، بیان اهداف پژوهش و قرار دادن اطلاعات لازم در اختیار شرکت‌کنندگان؛ در صورت لزوم جوی دوستانه و صمیمی را در جلسه به وجود آورد.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر یک مطالعه پدیدارشناسی هرمنیوتیک، درخصوص تجربه ازدواج دانشجویی بود. الگوی تجربه‌شده ازدواج دانشجویی حاوی خودشکوفایی در بستری از چالش‌ها می‌باشد.

References:

1. Nazari A. Couples Therapy and family therapy. Tehran: Science; 2008. [Text in Persian]
2. Rubell S. Exploring contributions of relational self to man s identity self. [PhD Thesis]. Marvin McDonald: Trinity Western University; 2004. Link
3. Jones GW. Not “when to marry” but “whether to marry”: The changing context of marriage decisions in East and Southeast Asia. Untying the knot: Ideal and reality in Asian marriage. Singapore: Asia Research Institute 2004:3-58. Link
4. Nobles J, Bутtenheim A. Marriage and socioeconomic change in contemporary Indonesia. J Marriage Fam 2008;70(4):904-18. PubMed
5. National organization for civil registration. Moment by moment report of critical events (marriage and divorce) 2016 [updated 2018; cited 2017]. Available From: <https://www.sabteahval.ir>. Accessed March 7, 2018. [Persian]
6. Bahari S. The Marital satisfaction of the marriages among university students and the role of related factors. Innov Manag Educ (J Modern Thoughts Educ) 2007;2(8):27-40. [Full Text in Persian] Link
7. Harrzy M, Hosseini Motlagh M, Sedriyan M. A survey on the viewpoints of students of Yazd Shahid Sadoughi University of Medical Sciences on the effective factors on marriage. J Shahid Sadoughi Univ Med Sci 2001;9(1):37-43. [Full Text in Persian]
8. Fathi Ashtiani A, Ahmadi Noudeh KH. The Study of successful and unsuccessful marriages on university students. Daneshvar Raftar 2004;11(7):9-16. [Full Text in Persian] Link
9. Speziale HS, Streubert HJ, Carpenter DR. Qualitative research in nursing: Advancing the humanistic imperative. Lippincott Williams & Wilkins; 2011. p. 73-111. Link
10. Diekelmann N, Allen D, Tanner C. A hermeneutic analysis of the NLN criteria for the appraisal of baccalaureate programs. The NLN criteria for appraisal of baccalaureate programs: a critical hermeneutic analysis. New York: National League for Nursing; 1989. p. 11-34.
11. Lincoln YS, Guba EG. Naturalistic inquiry. Establishing trustworthiness. SAGA Publishing; 1985. p. 289:331.
12. Pirsaghi F, Zaharakar K, Kiamanesh A, Mohsenzadeh F, Hasani J. The Indices of effective marital relationship: A Qualitative Study. J Appl Couns 2017;7(1):1-26. [Full Text in Persian] Link
13. Amato PR, Keith B. Parental divorce and adult wellbeing: A meta-analysis. J Marriage Fam 1991;53(1):43-58. Link
14. Ingram JR. Money stories of successful long-term married couples. [PhD Theses]. Texas Woman’s University; 2010. Link
15. Shirisia L. Strong marriages in the African American community: How religion contributes to a healthier marriage. [MSc Thesis]. Family, Consumer, and Human Development. Utah State University; 2014. Link
16. Ghanimati H, Mahdavi MS. Impact of student’s marriage on functional dimation of social system. J Fam Res 2008;4(4):387-407. Link [Full Text in Persian]
17. Zare B, Safyari Jafarabad H. The Study of marital satisfaction and its determinants on married and men in Tehran city. J Women’s Stud Social Psychol 2015;13(1):111-40. [Full Text in Persian] Link
18. Tayebinia M. Analyzing the tendency of young people towards marriage and identifying its obstacles and problems. Sociological Studies Of Youth (Jame Shenasi Motaleate Javanan 2015;5(16):63-86. [Full Text in Persian] Link
19. Khojasteh Mehr R, Mohammadi A, Abbas Pour Z. Married students' attitude to marriage: A qualitative study. Iranian J Psychiatr Nurs 2016;4(2):19-28. [Full Text in Persian] Link